

MEDSEBOJNE HOSPITACIJE MED ŠESTIMI ZAVODI V MESTNI OBČINI KRANJ

UVOD

Medpredmetno povezovanje, vzpostavljanje partnerstev med učitelji, vzgojitelji, učitelji/vzgojitelji in z drugimi strokovnimi delavci, med učitelji/vzgojitelji in starši, med šolo/vrtcem in širšim družbenim okoljem ipd. so trendi sodobnega časa. Vse to od strokovnega delavca zahteva, da je pri svojem delu profesionalen in razmišljujoči praktik. Kot pomemben prispevek k njegovemu razvoju poleg samoizobraževanja, mentorstva, lastne refleksije, akcijskega raziskovanja ipd. lahko štejemo tudi medsebojne hospitacije. Od učitelja in vzgojitelja se zahteva številne nove kompetence, ustvarjalnost, prilagodljivost ipd. Da lahko strokovni delavec sledi novim trendom, se mora stalno profesionalno razvijati.

Erčulj (2000) v raziskavi o izkušnjah s kolegalnim učenjem strokovnih delavcev šol v projektu Mreže učečih se šol ugotavlja, da so v projektu učitelji po njihovem mnenju največ pridobili na področju izmenjave izkušenj, poleg tega pa so se bolj okrepili spoštovanje, sproščeni odnosi, dopolnjevanje ipd. Učitelji so pridobili nova znanja, spretnosti in ideje ter okrepili svojo samozavest za delo v timu. Ob tem Emihovich in Battaglia (2000, po Erčulj, 2000: 30) opozarjata, da je razvoj učečih se organizacij podlaga za učenje na vseh ravneh šole kot organizacije in »najbolj obetajoča oblika za širitev učiteljevega profesionalizma in sodelovalne kulture«.

V Mestni občini Kranj poleg samostojnega zavoda Kranjski vrtci s približno 1700 otroki deluje tudi več osnovnih šol. Sodelovanje med petimi osnovnimi šolami in Kranjskimi vrtci je bilo v šolskem letu 2017/2018 zelo intenzivno z namenom, da se spoznajo načini dela v vrtcu in šoli, da se izmenja dobra praksa, da se ustvarijo dobri pogoji za prenos informacij med različnimi zavodi in organizira strokovna razprava z evalvacijo dela. Oblikovanih je bilo sedem skupin med strokovnimi delavci šol in vrtca, v katerih so sodelovale svetovalne delavke šol in vrtca, vzgojiteljice predšolskih oddelkov in učiteljice prvega triletja. Vsaka skupina je izvedla najmanj štiri in največ sedem medsebojnih hospitacij po vnaprej dogovorjenem protokolu, ki si ga je oblikovala sama. Po vsaki hospitaciji je sledila strokovna razprava med sodelujočimi. Ob koncu medsebojnih hospitacij so udeleženci izpolnili anketni vprašalnik, na podlagi katerega so ugotavljali prednosti in slabosti tovrstnega sodelovanja, iskali pa so tudi ideje za sodelovanje v prihodnje. Rezultati so bili predstavljeni na

skupnem srečanju vodstev sodelujočih zavodov, predstavnikov Zavoda RS za šolstvo in predstavnikov Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport. Izhajali smo iz dejstva, da je medsebojno učenje oziroma povezovanje z drugimi strokovnimi delavci eden od učinkovitih dejavnikov profesionalnega razvoja. Izmenjava izkušenj in pomoč med strokovnimi delavci tako v šolah kot v vrtcih nedvomno vplivata na profesionalno rast vseh udeležениh, ki v tem vidijo priložnost za lastni razvoj.

Poleg vseh prednosti, ki jih prinaša tako sodelovanje za profesionalno rast strokovnih delavcev, medsebojno povezovanje in prenos informacij so udeleženci izpostavili tudi organizacijske težave in dodatno obremenitev s stresom.

TEORETIČNA IZHODIŠČA

Namen in pomen hospitacij

Erčulj in Širec (2004) navajata, da se pouka ne spremlja, ker bi bilo poučevanje neustrezno, pač pa zaradi konteksta učiteljevega dela in stalnega spreminjanja učiteljeve vloge. Ob tem navajata razloge hospitacij:

- razvojno naravnane hospitacije: ugotavljanje realnega stanja in svetovanje strokovnim delavcem za izboljšanje dela;
- nadzor nad delom strokovnih delavcev: v ospredju hospitacij sta odgovornost za vzgojno-izobraževalno delo in rezultati;
- presoja kakovosti poučevanja: ugotovitve lahko ravnatelju pomagajo pri vodenju in usmerjanju učiteljskega zbora.

Organizacija hospitacij in priprava nanje

Koraki, po katerih naj se organizirajo hospitacije:

- opredelitev prednostne naloge razvoja šole/vrtca (vključuje tudi spremljanje učiteljevega dela),
- priprava načrta spremljanja,
- priprava ustrezne metodologije spremljanja,
- vnaprej določeno obdobje spremljanja ter skupna analiza rezultatov,
- kritična analiza stanja je podlaga za oblikovanje načrta potrebnih notranjih sprememb.

Načrt hospitacij mora vsebovati opredeljen namen, specifične cilje spremljanja za šolsko leto, opredeljeno izbiro

učiteljev/vzgojiteljev in učnih ur, določitev opazovalcev ter vlogo opazovalcev.

Erčulj (2013) opozarja, da mora pri načrtovanju hospitacije sodelovati tudi opazovani učitelj, ker lahko le tako uvidi pravi pomen hospitacije in je ne dojema le kot nadzor. Hospitacije je treba predvideti že v letnem načrtu, in sicer z namenom spremljati pouk in profesionalni razvoj učiteljev.

Za vsakega od dejavnikov, ki ga bodo učitelji/vzgojitelji spremljali, morajo z razpravami in znanjem določiti, kaj pomeni uspešnost na tem področju (npr. kaj pomeni uspešno postavljati vprašanja). To je lahko tudi del dodatnega usposabljanja.

Aktivnosti po hospitaciji

Po hospitaciji je nujen pogovor, ki učitelju/vzgojitelju omogoči, da sam najprej reflektira učno uro, nato pa še v dialogu z opazovalcem. Erčulj (2013) predlaga, da naj pogovor ne poteka takoj po uri, zaradi priprave učitelja in opazovalca. Pogovor po hospitaciji poteka na podlagi zapisnika o opazovani uri. Opazovalec mora izpostaviti predvsem dejstva in predlagati spremembe, izogibati pa se mora sodb (Tomič, 2002).

Prav tako je po hospitaciji treba izvesti analizo učne ure, ki mora biti vnaprej pripravljena. Med učiteljem in opazovalcem mora priti do enakopravnega in zaupnega odnosa (Murgelj, 1996). Povratna informacija je lahko opisna (objektivna), konkretna (o vnaprej dogovorjenih nalogah), primerna (upoštevamo tudi položaj opazovanega in njegovo sprejemanje komentarjev), uporabna (o vedenju opazovanega, ki se lahko spremeni), dogovorjena (prostovoljna in zelena). Pomembno pa je tudi, da je povratna informacija podana ob pravem času (po učni uri, imeti moramo dovolj časa) in da je pozitivno naravnana (Kosevski Puljič, 2007).

POTEK MEDSEBOJNIH HOSPITACIJ MED ŠESTIMI ZAVODI V PRAKSI

Namen in pomen hospitacij

V šolskem letu 2016/2017 je aktiv ravnateljev osnovnih šol v Mestni občini Kranj podal pobudo za tesnejše medsebojno sodelovanje s Kranjskimi vrtci. Ugotavljali so namreč, da je sodelovanje med vrtcem in šolo v času od uvedbe devetletke manj intenzivno, kot je bilo v času pred njeno uvedbo, da je odvisno od posameznih strokovnih delavk v šoli in vrtcu ter ga zaznamuje slabo poznavanje dela drug drugega. Določeni vidiki prehoda med vrtcem in šolo so ustrezni, nekateri pa kažejo, da je temu področju treba posvetiti več strokovne pozornosti. Prehodu bi želeli nameniti več pozornosti v času začetnega in nadaljnega usposabljanja strokovnih delavcev ter zagotoviti vpogled v pomen in način prehoda med vrtcem in šolo ter v vlogo zagotavljanja profesionalne, pedagoške in razvoje kontinuitete, kar bi vzpostavilo priložnost za osredotočeno profesionalno refleksijo in predvsem načrtovanje sprememb v prihodnje.

Glavni namen in cilji so: spoznavanje načina dela v vrtcu/šoli, prenos informacij, izmenjava dobre prakse ter evalvacija dela s strokovnimi razpravami.

Organizacija hospitacij in priprava nanje

Maja 2017 je ravnateljica Kranjskih vrtcev pobudo aktiva ravnateljev predstavila svetovalnim delavkam osnovnih šol v Mestni občini Kranj in svetovalnim delavkam Kranjskih vrtcev. Seznanili smo se z idejo, da bi v šolskem letu 2017/2018 sodelovali tako, da bi izvedli medsebojne hospitacije vzgojiteljic oddelkov z najstarejšimi otroki iz Kranjskih vrtcev in učiteljic oddelkov prvega ali drugega razreda osnovnih šol v Kranju. Vsaki medsebojni hospitaciji naj bi sledil strokovni pogovor, v katerem bi si izmenjali mnenja.

Junija 2017 so svetovalne delavke v osnovnih šolah predstavile idejo učiteljicam, prav tako pa smo v tem času z idejo o medsebojnem sodelovanju seznanili tudi vzgojiteljice v Kranjskih vrtcih.

Do začetka šolskega leta 2017/2018 smo pridobili člane vseh sodelujočih zavodov. Poleg Kranjskih vrtcev se je za sodelovanje odločilo še pet osnovnih šol: OŠ Jakoba Aljaža Kranj, OŠ Matije Čopa Kranj, OŠ Staneta Žagarja Kranj, OŠ Stražišče in OŠ Predoslje. Oblikovanih je bilo sedem delovnih skupin z 49-imi strokovnimi delavci. V povprečju je vsaka skupino sestavljalo 7 strokovnih delavcev – svetovalna delavka šole ali pomočnik ravnatelja, svetovalna delavka vrtca, 2–3 vzgojiteljice in 2–3 učiteljice.

Septembra 2017 so svetovalne delavke Kranjskih vrtcev po vseh šolah organizirale prva skupna srečanja delovnih skupin, na katerih so vsem sodelujočim podrobno predstavile nalogo. Na srečanjih so člani skupin glede na izkazan interes in problematiko skupno oblikovali protokole, ki so jim bili pri izvedbi v pomoč pri opazovanju in strokovnem pogovoru. Vsaka delovna skupina je imela svoj protokol.

Medsebojne hospitacije so potekale po vnaprej dogovorjenem urniku od oktobra 2017 do aprila 2018.

Pretok informacij je bil tekoč. Potekal je z neposrednim sodelovanjem in po elektronski pošti.

Aktivnosti po hospitaciji

Po vsaki izmed 27-ih izvedenih hospitacij je sledila približno enourna refleksija in analiza poteka dela v oddelku z namenom podati pozitivno povratno informacijo. Prvi pogoj za dobro delovanje skupin je ustvariti visoko stopnjo medsebojnega zaupanja, enakovrednosti in spoštovanja. Vsi pogovori so bili vodeni in so se osredotočali na elemente, zapisane v protokolu. V strokovni razpravi so vedno sodelovale vse udeleženske hospitacije. Na isto temo so zato lahko pogledali z različnih zornih kotov, saj so bile članice tima vzgojiteljice, učiteljice, svetovalne delavke in pomočnice ravnateljice. Aktivnosti po hospitaciji so zabeležene v zapisnikih.

SKLEP

Ob koncu medsebojnih hospitacij so vsi udeleženci izpolnili anketni vprašalnik, s katerim so ugotavljali prednosti, nevarnosti in slabosti tovrstnega sodelovanja, iskali pa so tudi izzive in ideje za sodelovanje v prihodnje. Naše sodelovanje smo sklenili 17. aprila 2018 s strokovno razpravo vseh sodelujočih strokovnih delavcev in ravnateljev. Považili na strokovno razpravo so se odzvali tudi predstavniki Zavoda RS za šolstvo in predstavniki Ministrstva za šolstvo in šport. Na srečanju smo pripravili analizo medsebojnega sodelovanja in se dogovorili za delo v prihodnosti.

Ovrednotenje doseganja zastavljenih ciljev

Na več kot 27-ih realiziranih hospitacijah v šolah in vrtcih so vsi udeleženi spoznali razlike in podobnosti vzgojno-izobraževalnega procesa v šoli in vrtcu. Zaznali smo velike razlike pri vlogi vzgojiteljic in učiteljic, ki v osnovi izhajajo iz nalog, ki jih narekujejo kurikulum za vrtce v vrtcu in učni načrti v osnovni šoli.

V procesu medsebojnih hospitacij smo vzpostavili spoštljiv odnos do dela tako vzgojiteljic kot učiteljic. Skupaj smo ugotavljali, kako pomembno je dobro medsebojno sodelovanje med vrtcem in osnovno šolo kakor tudi medsebojno sodelovanje vseh strokovnih delavk/delavcev v oddelku oz. razredu. Predvsem je treba poudariti, da so se pri tem med udeleženci vzpostavile tudi vezi za nadaljnje formalno ali neformalno sodelovanje.

S prenosom informacij ni bilo težav, saj je bil tekoč z neposrednim sodelovanjem in obveščanjem po elektronski pošti.

Strokovne razprave so potekale v spoštljivem in zaupnem vzdušju. S konstruktivnimi predlogi in pozitivno naravnanimi povratnimi informacijami je bil namen medsebojnih hospitacij dosežen.

Slabosti, ki so se pokazale v prvem letu skupnega sodelovanja

Največ težav smo imele pri terminskem načrtovanju medsebojnih hospitacij in strokovnih razprav. Optimalen čas izvedbe je namreč v dopoldanskem času, kar pa je pomnilo veliko dogovarjanja in usklajevanja zaradi odsotnosti vzgojiteljic in učiteljic iz oddelkov.

Vzgojiteljice in učiteljice, ki so aktivno sodelovale pri medsebojnih hospitacijah, poudarjajo, da so bile v času nastopa bistveno bolj obremenjene in v stresu.

Usmeritve za naslednje šolsko leto

Skupni predlog tako aktivnih udeleženk kot tudi vodstev sodelujočih šol in vrtca je, da se projekt nadaljuje, saj udeleženci tako pridobijo veliko dodatnih znanj in izkušenj.

Na podlagi izkušenj bi bilo treba organizacijsko in vsebinsko pripraviti nekaj sprememb. Načrtovanja sprememb pri organizaciji in vsebini se moramo lotiti skupaj. Vsekakor pa sodelujoči za nadaljevanje tako obsežnega projekta potrebujemo strokovnega sodelavca – koordinatorja in na tem mestu zaradi obremenjenosti svetovalnih delavcev v šolah in vrtcih vidimo pomoč v Zavodu RS za šolstvo.

VIRI IN LITERATURA

- Erčulj, J. (2000). Razsežnosti strokovnega sodelovanja učiteljev: model strokovnega usposabljanja v Mrežah učečih se šol. Vzgoja in izobraževanje, 31(4), 26–31.
- Erčulj, J. (2013). Ravnateljevo spremljanje in usmerjanje učiteljevega dela v kontekstu vodenja za učenje. Vodenje v vzgoji in izobraževanju, 11(3), 47–69.
- Erčulj, J. in Širec, A. (2004). Spremljanje in usmerjanje učiteljevega dela: (zamuje-na) priložnost ravnateljev za izboljšanje kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela. Vodenje v vzgoji in izobraževanju, 3, 5–24.
- Kosevski Puljič, B. (2007). Opazovanje pouka in povratna informacija. V: C. Peklaj (ur.), Mentorstvo in profesionalna rast učiteljev (str. 75–92). Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.
- Murgelj, T. (1996). Hospitacije v očeh učiteljev. Sodobna pedagogika, 47(9/10), 522–529.
- Tomič, A. (2002). Spremljanje pouka. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Treven, S. (1994). Značilnosti učeče se organizacije. Organizacija in kadri, 27(6), 563–572.

PRILOGA

→ Primer protokola ene izmed delovnih skupin

MEDSEBOJNE HOSPITACIJE 2017/18**1. DELOVNA SKUPINA**

Sodelujoči: _____

Opazovalka: _____ Datum: _____

Razred/skupina v vrtcu: _____

Tema/dejavnost: _____

OPOMNIK ZA SPREMLJANJE DEJAVNOSTI

	Komentar
Drža telesa pri grafomotoričnih dejavnostih	
Drža pisala pri grafomotoričnih dejavnostih	
Otroci/učenci razumejo in upoštevajo navodila vzgojiteljice/učiteljice	
Vzdušje v skupini/razredu	
Vztrajnost otrok/učencev pri ponujenih dejavnostih	
Dejavnost je bila za otroke/učence primerna, prezahtevna, prelahka.	

Kaj sem pri hospitaciji pridobila, se naučila?

Evalvacijski sestanek (kraj in datum): _____

Opazovalka: _____

Podpis: _____